

Újévköszöntés, Szilveszter

December 31, szilveszter, az év utolsó napja, egyben I. Szent Szilveszter pápa emlékünnep. Jankovics Marcell Jelkép-kalendáriumának nyomán, a néphagyomány és a városi folklór óév-búcsúztató szokásai az év fordulójához kapcsolódnak.

Az év vége és az új év kezdete minden népnél bizonyos jelképes elválasztó, szerencse- és bőséghezó praktikákkal jár. Ilyen volt a magyar nép szokása szerint az óévet jelképező szalmabáb földbe temetése, vízbe hajítása (téltemetés), egy öregember-maszkot viselő legénynek játékos kikorbácsolása a faluból (télkiverés), az óév kiharangozása. A bő termést biztosító, gonoszűző szokások közé tartoztak a lármás, álarcos felvonulások, kántálások. A szilveszteri, helyesebben újévi szerencse-jelképek: a kéményseprő, négylevelű lóhere, patkó, lencse, s főleg a malac szintén régi szokások túlélő tanúi.

Az óévtől való búcsúzást az ó- és újvilág sok népe lármázással, zajkeltéssel ejti meg. A zajkeltés oka sokféle lehet, pl. a gonosz, a régi kiűzése, eltávolítása, vagy más mágikus ok, vagy csak az általános ünnepi féktelenség. Az ősztendő és az újév napjához számos mágikus-, bőség- és szerencsevarázsló praktika, idő-, szerelmi-, és haláljósító szokás kapcsolódik.

Szilveszter napjához táplálkozási tilalmak is kötődnek: tilos baromfit enni, nehogy elkaparja a szerencsét. Malachúst viszont kötelező, mivel kitérja a szerencsét. Annak érdekében, hogy a háziaknak sok pénzük legyen a következő esztendőben, lencsét vagy babot is kell fogyasztaniuk. Egyes vidékeken az óév utolsó napján rétest sütöttek, annak reményében, hogy a rétestésztaéhoz hasonlóan a családtagok élete is hosszúra nyúlik.

Az év fordulóját a különböző kultúrák, sőt egy országon belül a települések lakói is meglehetősen eltérően ünneplik. 1939-ben megjelent „Adatok a téli néphagyományok ismertetéséhez” című könyv, Erdély szilveszteri és újévi szokásait is részletesen ecseteli. Eszerint:

- sok családban szokás ezen a napon a szerencsepogácsa sütése. A legjobb nap ez a gazdagság varázslásra, gazdaggá teszi az új esztendőnket, ha ilyenkor pénzt találunk
- tilos a mosás, teregetés, mert az valaki halálát hozza

- tilos levinni a szemetet, mert kiöntjük vele a szerencsét a házból
- azt tartják, a szilveszteri álom beteljesedik, így ne mulassuk át az egész éjszakát, hanem hagyjunk időt egy jószálmra is
- ezen a napon nem szabad orvost hívni, orvoshoz menni, mert akkor betegséggel töltjük majd a következő évet. A szilveszter éjjelén megfájduló fog valaminek a halogatását jelöli, amit már nem szabad tovább görgetnünk az új esztendőben
- az éjfél mielőtt a férfiak - főleg református vidékeken - felmentek a templomtoronyba és egyházi énekeket danoltak
- éjfélkor az állatok tudnak beszélni és elárulják, hogyan bánik velük a gazdájuk
- a gazdák éjfélkor vizet húztak a kútból, amelyet aranyvíznek neveztek. Aki ivott belőle, arra gazdagság várt
- éjfél után a fiúk koloppal, ostorral, kereplővel járták az utcákat, lármával köszöntötték az évet
- a másik szokás szerint a fiúk házról házra jártak, és köszöntő verseket, énekeket mondtak, jutalmul pedig tejet, diót vagy almát kaptak
- tilos volt kölcsönkérni és kölcsönadni bármit, beleértve a pénzt vagy a használati tárgyakat is. Aki korábban kölcsön kapott valamit, újév napjára visszaadta a tulajdonosnak
- tilos volt az asszonyoknak újév napján kimozdulni a házból, mert ha az első vendég nő volt, akkor balszerencse érte a háziakat néhány településen ilyenkor is megajándékozták a gyermekeket. A meglepetést nem az anyyalka, hanem az újévi csikó hozta. Természetesen az ajándék dióra, almára, pogácsára korlátozódott
- az újévi tréfálkozás is szokás volt: az idősebb lányok mellett a gazdákat is megtréfálták a legények. A kilincshez kecskét kötöttek, így a háziak nem tudták kinyitni az ajtót. Ennél elterjedtebb szokás volt, hogy a kertkapukat és az ajtókat kicseréltél egymással - esetleg elrejtették, gazdának olykor több napjába telt, amíg megtalálta a sajátját

- az év utolsó napján a szerelemjósálsnak is fontos szerepe van: A leányok galuskába, gombócba vagy más nyers tésztaféle közepébe apró papírokat raktak, amelyeken egy-egy férfinév szerepelt. Pontban éjfélkor bedobták a forró vízbe, az elsőnek felbukkanó férfinév leendő párjuk nevét árulta el. Nem jövendőbelijükről, hanem a férjhezmenetelükről adtak hírt a malacok: a lányok kiszaladtak a disznóólhoz, megrúgták az ól falát, s ha a disznók rőfögtek, biztos volt, hogy az új évben férjhez mennek.

